

Λειτουργικό Πακέτο GEM IN για Εκπαιδευτικούς Φορείς και Υπεύθυνους Χάραξης Πολιτικής

WP4.6

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Erasmus+ Προγραμμα 2014-2020,
EACEA/21/2018 Social Inclusion and Common Values: The
Contribution in the Field of Education and Training
[Project Number: 612209-EPP-1-2019-1-IT-EPPKA3-IP1-SOC-IN]

Περιεχόμενα

Παρουσίαση	3
Το έργο	3
Το λειτουργικό πακέτο	3
Στόχοι.....	3
Περιεχόμενο	3
Παραγωγή του λειτουργικού πακέτου	4
Λειτουργικό Πακέτο GEM IN για τους Ενδιαφερόμενους Εκπαίδευσης και Πολιτικής	6
Σχέδιο δράσης για την ένταξη προγραμμάτων διαπολιτισμικής ιθαγένειας	7
Η μεθοδολογική προσέγγιση του GEM IN	7
Πιλοτικές περιπτώσεις - ένα παράδειγμα προς αξιοποίηση.....	7
Κατευθυντήριες γραμμές για εκπαιδευτικούς/εκπαιδευτές	9
Συστάσεις πολιτικής για τη διαπολιτισμική εκπαίδευση	11
Ιστορικό πλαίσιο	11
Πολιτικό πλαίσιο σε εθνικό επίπεδο	11
Συστάσεις πολιτικής.....	13

Παρουσίαση

Το έργο

Το έργο GEM IN, ακρωνύμιο των λέξεων «Game to EMbrace INtercultural education», στοχεύει στην υποστήριξη της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης μέσω της «μάθησης μέσω παιχνιδιού» σε μη τυπικά σχολικά και νεανικά περιβάλλοντα για την προώθηση της κοινωνικής ένταξης, του διαπολιτισμικού διαλόγου και της ενεργού συμμετοχής των πολιτών. Ο πυρήνας του έργου είναι ένα προσαρμόσιμο επιτραπέζιο παιχνίδι και ένας κατάλογος καλών πρακτικών, που δοκιμάστηκαν κατά τη διάρκεια μιας πειραματικής φάσης, αναβαθμίστηκαν από το έργο GEM και είναι προσβάσιμα στο διαδίκτυο¹.

Το GEM IN θα παρέχει επίσης στοιχεία και συστάσεις πολιτικής για στρατηγικές παρέμβασης για την προώθηση της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης και της ενεργού συμμετοχής των πολιτών μέσω ενός καινοτόμου εκπαιδευτικού πλαισίου.

Το λειτουργικό πακέτο

Η διαπολιτισμική εκπαίδευση μπορεί να βοηθήσει τους νέους να κατανοήσουν τη θέση τους και να αποκτήσουν γνώσεις, κατανοώντας παράλληλα τις ευρωπαϊκές και εθνικές συνθήκες που διαμορφώνουν τον κόσμο.

Το έργο αποσκοπεί στην παροχή πρακτικού και θεωρητικού υλικού που μπορεί να χρησιμοποιηθεί από εκπαιδευτικούς, εκπαιδευτές, λειτουργούς νεολαίας και δασκάλους στον τομέα της άτυπης εκπαίδευσης. Μπορέσαμε να αξιοποιήσουμε την εμπειρία που αποκτήσαμε κατά την παραγωγή του έργου GEM στην περιοχή Euromed.

Στόχοι

Η παράδοση του λειτουργικού πακέτου GEM IN για τους φορείς της εκπαίδευσης και τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής αποσκοπεί στη δημιουργία λειτουργικών κατευθυντήριων γραμμών και συστάσεων σχετικά με τον τρόπο προώθησης της ενσωμάτωσης της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης ως εργαλείου για την υποστήριξη της απόκτησης πολιτικών ικανοτήτων και κοινών αξιών σε τυπικά και μη τυπικά εκπαιδευτικά περιβάλλοντα. Η λειτουργική δέσμη μέτρων θα βασιστεί στην ανατροφοδότηση από τους εταίρους και τα μέλη των εθνικών συμβουλευτικών επιτροπών ενδιαφερομένων μερών.

Περιεχόμενο

Πριν συνεχίσουμε να διαβάζουμε το λειτουργικό πακέτο GEM IN, πρέπει να κατανοήσουμε τη διαφορά μεταξύ πολυπολιτισμικότητας και διαπολιτισμικότητας.

Η πρώτη αναφέρεται σε «διαφορετικές κουλτούρες, εθνικές, εθνοτικές, θρησκευτικές ομάδες, που ζουν στην ίδια περιοχή αλλά δεν έρχονται απαραίτητα σε επαφή μεταξύ τους». Ενώ όταν μιλάμε για διαπολιτισμικές κοινότητες, εννοούμε «διαφορετικές κουλτούρες, εθνικές ομάδες κ.λπ. που ζουν μαζί σε μια περιοχή, διατηρώντας ανοικτές σχέσεις αλληλεπίδρασης, ανταλλαγής και αμοιβαίας

¹ [Πόροι - Αρχείο κοινών αξιών - GEM IN - Game to Embrace Intercultural education \(gem-in.eu\)](http://Pόροι - Αρχείο κοινών αξιών - GEM IN - Game to Embrace Intercultural education (gem-in.eu))

αναγνώρισης των αξιών και του τρόπου ζωής των ιδίων και των άλλων»².

Σήμερα, η διαπολιτισμική εκπαίδευση είναι ένα από τα εργαλεία που έχουν στη διάθεσή τους οι δάσκαλοι/εκπαιδευτικοί, για να εξηγήσουν στους νέους πώς να αλληλεπιδρούν με τις μειονότητες και να τους βοηθήσουν στην οικοδόμησή τους.

Το λειτουργικό πακέτο GEM IN θα αποτελείται από δύο κύρια στοιχεία:

1. Ένας οδικός χάρτης για την ένταξη προγραμμάτων διαπολιτισμικής πολιτειότητας στα σχολεία και τα κέντρα εκπαίδευσης νέων: πρακτικές κατευθυντήριες γραμμές για τους διευθυντές σχολείων και τα στελέχη των κέντρων εκπαίδευσης νέων σχετικά με τα βήματα που πρέπει να ακολουθήσουν για την ένταξη εκπαιδευτικών προγραμμάτων και προσεγγίσεων για την προώθηση της διαπολιτισμικής κατανόησης και της ενεργού πολιτειότητας στα ιδρύματά τους
2. Συστάσεις πολιτικής για τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής σε τοπικό και εθνικό επίπεδο σχετικά με τις στρατηγικές παρέμβασης για την προώθηση της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης και της ενεργού συμμετοχής των πολιτών στα κοινά εκπαιδευτικά προγράμματα, που βασίζονται στις κοινές αξίες της ΕΕ.

Μέσω αυτής της λειτουργικής δέσμης μέτρων, ελπίζουμε ότι οι εκπαιδευτικοί/καθηγητές και οι νέοι θα κατανοήσουν καλύτερα τις ευρωπαϊκές αξίες, την ιστορία της ΕΕ και θα είναι σε θέση να αναγνωρίσουν τον αντίκτυπο της στη σημερινή κοινωνία. Μέσω μιας διαδικασίας διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, το έργο GEM IN επιδιώκει να δώσει τη δυνατότητα στους νέους να εκτιμήσουν τις διαφορές μεταξύ των ανθρώπων, των πολιτισμών και των προοπτικών ζωής, να προωθήσει τη διαπολιτισμική εκπαίδευση ως βασικό μοχλό για την ενίσχυση της απόκτησης κοινωνικών και πολιτικών ικανοτήτων και να προωθήσει την οικειοποίηση κοινών αξιών.

Παραγωγή του λειτουργικού πακέτου

Αυτή η λειτουργική δέσμη είναι το αποτέλεσμα διαβουλεύσεων με τους εταίρους του GEM IN και τους ενδιαφερόμενους φορείς σε εθνικό επίπεδο, επιτρέποντας μια πολυπολιτισμική προσέγγιση στο πλαίσιο του έργου.

Η εφεύρεση ή η προσαρμογή μεθόδων, από κοινού σε 6 διαφορετικές ευρωπαϊκές χώρες, βοήθησε στην κατανόηση της σημασίας της ενσωμάτωσης της διαπολιτισμικότητας ως θέμα στα σχολεία και σε μη τυπικά εκπαιδευτικά πλαίσια, όπως τα κέντρα νεότητας.

Το πακέτο θα πρέπει να προωθεί τα εξής:

- Να καταστεί δυνατή η προώθηση πιλοτικών εκπαιδευτικών προγραμμάτων για τη διαπολιτισμική ιδιότητα του πολίτη μέσω του παιχνιδιού σε συνδυασμό με άλλες μη τυπικές μεθοδολογίες, επιτρέποντας στους συμμετέχοντες στις δραστηριότητες του έργου να αναπτύξουν γνώσεις και να οικειοποιηθούν τις κοινές ευρωπαϊκές αξίες και να αυξήσουν τη διαπολιτισμική τους ευαισθητοποίηση,
- Βιωματική μάθηση, κατά την οποία οι μαθητές και οι νέοι δεν θα μελετούν μόνο θέματα επιτραπέζιων παιχνιδιών, αλλά θα βιώνουν κοινές αξίες, παίζοντας και ανταλλάσσοντας απόψεις μεταξύ τους,
- Η συνεργατική μάθηση προωθεί μια ευέλικτη και παραγωγική ανταλλαγή μεταξύ των

² Council of Europe, Education pack All different – All equal, 2 nd edition 2016, σ.26

συμμετεχόντων,

- Η μάθηση και η εργασία σε διαπολιτισμικές ομάδες είναι μια ισχυρή ευκαιρία να συνειδητοποιήσουμε τον σχετικισμό των πολιτισμικών προτύπων,
- Συμμετοχική προσέγγιση, που περιλαμβάνει την άμεση συμμετοχή των μαθητών, των νέων και των εκπαιδευτικών στην ανάπτυξη μιας νέας μεθοδολογικής προσέγγισης.

Η διαπολιτισμική εκπαίδευση έχει τους περιορισμούς της και απαιτεί πολιτική και οικονομική στήριξη, για να είναι αποτελεσματική και να διασφαλίσει την ποιότητα και τον κοινωνικό αντίκτυπο. Το έργο περιλαμβάνει δραστηριότητες για την προσαρμογή της προσέγγισης, ώστε να αναπαραχθεί στο νέο πλαίσιο και με νέες ομάδες-στόχους, εξασφαλίζοντας ότι όλοι οι εταίροι αισθάνονται άνετα με την καθορισμένη μεθοδολογία και την αναβάθμιση της παρέμβασης.

Λειτουργικό Πακέτο GEM IN για τους Ενδιαφερόμενους Εκπαίδευσης και Πολιτικής

Το GEM IN αποσκοπεί στην ανάπτυξη και διάδοση ορισμένων βασικών χαρακτηριστικών του προηγούμενου έργου GEM, ενώ παράλληλα τα πλαισιώνει σε ένα ευρύτερο και πιο ολοκληρωμένο πρόγραμμα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης για τη βελτίωση της απόκτησης κοινωνικών και πολιτικών ικανοτήτων, την προώθηση της γνώσης, της κατανόησης και της οικειοποίησης των θεμελιωδών αξιών και δικαιωμάτων, προκειμένου να δημιουργηθεί βαθύτερος αντίκτυπος και να επηρεαστούν οι πολιτικές μεταρρυθμίσεις.

Η διαπολιτισμική εκπαίδευση δεν είναι ένας όρος που χρησιμοποιείται από όλους, δεδομένου ότι «οι περισσότερες χώρες περιλαμβάνουν στις πολιτικές τους μια προσέγγιση που αποσκοπεί στην ενσωμάτωση της ποικιλομορφίας των πολιτισμών ή/και άλλων διαφορών, αλλά η ορολογία και οι συζητήσεις ποικίλλουν»³.

Στο πλαίσιο του έργου GEM IN, θελήσαμε να αναγνωρίσουμε τη σημασία του ρόλου των νέων στη διαπολιτισμική εκπαίδευση, καθώς δεν υπάρχει αμφιβολία ότι επικεντρώνεται στο «σύστημα σχέσεων των παιδιών και των νέων», καθώς είναι οι αυριανοί πολίτες και διαμορφώνουν την αντίληψή τους για τον κόσμο και τις διαπολιτισμικές κοινωνίες. Επομένως, μπορεί να συνοψιστεί ότι η διαπολιτισμική εκπαίδευση με τους νέους έχει δύο κύριες πτυχές:

- να τους βοηθήσει να αποκτήσουν την ικανότητα να αναγνωρίζουν την ανισότητα, την αδικία, τον ρατσισμό, τα στερεότυπα και τις προκαταλήψεις
- να τους παρέχει τις γνώσεις και τις δεξιότητες που θα τους βοηθήσουν να αμφισβητήσουν και να προσπαθήσουν να αλλάξουν τους μηχανισμούς κάθε φορά που τους αντιμετωπίζουν στην κοινωνία⁴.

Η λειτουργική δέσμη μέτρων για τους εκπαιδευτικούς και τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής παρέχει κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με τον τρόπο ενσωμάτωσης και υλοποίησης προγραμμάτων διαπολιτισμικής αγωγής του πολίτη σε τυπικά και μη τυπικά εκπαιδευτικά πλαίσια και τον τρόπο εφαρμογής τους για την υποστήριξη της απόκτησης κοινωνικών και πολιτικών ικανοτήτων και της κατανόησης κοινών αξιών.

Η δέσμη αυτή χωρίζεται σε δύο μέρη: ένα σχέδιο δράσης για την ένταξη προγραμμάτων διαπολιτισμικής ιδιότητας του πολίτη και ένα δεύτερο μέρος που αποτελείται από συστάσεις πολιτικής για τη διαπολιτισμική εκπαίδευση.

³ *Integrating Immigrant Children into Schools in Europe*, (Eurydice, 2004)

⁴ Council of Europe, *Education pack All different – All equal*, 2nd edition 2016, σ. 43

Σχέδιο δράσης για την ένταξη προγραμμάτων διαπολιτισμικής ιθαγένειας

Το σχέδιο δράσης για την ένταξη προγραμμάτων διαπολιτισμικής πολιτειότητας στα σχολεία και τα κέντρα εκπαίδευσης νέων έχει ως στόχο να παρέχει πρακτικές κατευθυντήριες γραμμές για τους διευθυντές των σχολείων και τους διαχειριστές των κέντρων εκπαίδευσης νέων σχετικά με τα μέτρα που πρέπει να ληφθούν για την ένταξη εκπαιδευτικών προγραμμάτων και προσεγγίσεων για την προώθηση της διαπολιτισμικής κατανόησης και της ενεργού πολιτειότητας στα ιδρύματά τους.

Η μεθοδολογική προσέγγιση του GEM IN

Η μεθοδολογική προσέγγιση είναι η μάθηση μέσω του παιχνιδιού και η προσέγγιση της δημιουργικής σκέψης. Η δημιουργική σκέψη περιγράφεται συνήθως ως μια διαδικασία που οδηγεί σε κάτι πρωτότυπο και κατάλληλο ταυτόχρονα, καθώς και ως οι δεξιότητες που απαιτούνται για την επίτευξη αυτού του συγκεκριμένου αποτελέσματος. Οι δεξιότητες αυτές διαμορφώνονται και μπορούν να αναπτυχθούν περαιτέρω σε νεαρή ηλικία, όταν τίθενται τα θεμέλια της δημιουργικότητας. Το περιβάλλον στο οποίο οι νέοι μπορούν να αναπτύξουν αυτή την ικανότητα είναι πολύ σημαντικό, γι' αυτό και τα σχολεία θα πρέπει να είναι εξοπλισμένα, για να το επιτύχουν.

Υπάρχει επίγνωση των δυσκολιών που μπορεί να αντιμετωπίζουν τα σχολεία: δεν είναι όλα τα σχολεία επαρκώς εξοπλισμένα ή δεν έχουν τις ίδιες καταστάσεις στις τάξεις τους, μπορεί να μην είναι εύκολο να υπάρχει ένα επαρκές πρότυπο, για να εργαστούν πάνω στη δημιουργικότητα λόγω έλλειψης εργαλείων, δύσκολων καταστάσεων στην τάξη μεταξύ των μαθητών, οικονομικών και κοινωνικών λόγων, αλλά αυτό δεν πρέπει να θεωρείται περιορισμός. Αντίθετα, το επιτραπέζιο παιχνίδι είναι ένα απλό, περιεκτικό, προσιτό, έτοιμο προς χρήση εργαλείο και προορίζεται επίσης να αποτελέσει πολύτιμο πόρο για τους δασκάλους και τους εκπαιδευτικούς για να διδάξουν με ελκυστικό τρόπο.

Πιλοτικές περιπτώσεις - ένα παράδειγμα προς αξιοποίηση

Οι πέντε πιλοτικές φάσεις, στην Αυστρία, την Κύπρο, την Ελλάδα, την Ιταλία και την Πορτογαλία, παρέχουν στοιχεία για διαφορετικούς τύπους γενικών πολιτικών και παραδείγματα καλών πρακτικών, που σχετίζονται με τη διαπολιτισμική εκπαίδευση (ή/και παρόμοιες έννοιες) στα σχολεία.

Για παράδειγμα, στην Πορτογαλία, τόσο οι δάσκαλοι/εκπαιδευτικοί όσο και οι νέοι θεώρησαν την παιδαγωγική προσέγγιση του GEM IN στρατηγική για την εισαγωγή, αντιμετώπιση και συζήτηση θεμάτων που σχετίζονται με την πολυπολιτισμικότητα, τις κοινές ευρωπαϊκές αξίες και την ιδιότητα του πολίτη με δυναμικό και διασκεδαστικό τρόπο. Το επιτραπέζιο παιχνίδι θεωρήθηκε επίσης δομημένο, με σαφείς κανόνες και κατάλληλο για χρήση σε τυπικά και μη τυπικά πλαίσια μάθησης των νέων⁵.

Μια πτυχή που διαπιστώθηκε στις πέντε πιλοτικές δοκιμές είναι ότι οι ερωτήσεις καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα θεμάτων, που σχετίζονται με διαφορετικές παραδόσεις διαφόρων χωρών, γεγονός που συμβάλλει στο ενδιαφέρον των νέων για την ανακάλυψη νέων πολιτισμών και ευρωπαϊκών αξιών. Επιπλέον, το ψηφιακό αρχείο θεωρείται ως ένα σχετικό και στρατηγικό εργαλείο για τους εκπαιδευτικούς/εκπαιδευτές (ή τους υπεύθυνους των παιχνιδιών) για την ενσωμάτωση των πληροφοριών και την επεξήγηση των απαντήσεων στους συμμετέχοντες, αυξάνοντας την

⁵ Πιλοτική φάση στην Πορτογαλία το 2021

ανταγωνιστικότητά τους και εμπλέκοντάς τους μέσω του ψηφιακού μέσου.

Οι συμμετέχοντες Έλληνες δάσκαλοι/εκπαιδευτικοί ανέφεραν ότι η εκπαιδευτική αξιοποίηση του παιχνιδιού απαιτεί τρία στάδια: α) προπαρασκευαστική συνάντηση με δασκάλους και εκπαιδευτικούς για την κατανόηση της μεθοδολογίας του παιχνιδιού, β) εφαρμογή και γ) προβληματισμό, προκειμένου να υιοθετηθεί το GEM IN όχι ως απλό μέσο ψυχαγωγίας, αλλά ως αναπόσπαστο μέρος της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Όσοι συμμετείχαν στο πιλοτικό πρόγραμμα συμμετείχαν επίσης σε εκπαίδευση ομοτίμων. Η συνάντηση εκπαιδευτικών και μαθητών από τα γύρω χωριά, που βρίσκονται απομονωμένα στα βουνά έδωσε και στα δύο μέρη (εκπαιδευτές και εκπαιδευόμενοι εκπαιδευτικοί) την ευκαιρία να αλλάξουν ιδέες και να αξιολογήσουν το παιχνίδι, μεταφέροντας το μήνυμα στους μαθητές ότι το GEM IN δεν αφήνει κανέναν πίσω. Οι ενδιαφερόμενοι εξέφρασαν επίσης τον ενθουσιασμό τους για τη χρήση του παιχνιδιού για την εξάλειψη της εγκατάλειψης του σχολείου από τα παιδιά Ρομά και για μια πιο βιώσιμη εκπαιδευτική μέθοδο για τους μαθητικούς πληθυσμούς που βρίσκονται σε κίνδυνο.

Στην Ιταλία, οι εκπαιδευτικοί ενημερώθηκαν για το έργο GEM IN μέσω της πιλοτικής φάσης και όχι μόνο, και ενδιαφέρθηκαν να χρησιμοποιήσουν τον παιδαγωγικό πόρο στα μαθήματά τους μέσω επιμορφώσεων μεταξύ ομοτίμων, στις οποίες συμμετείχαν περισσότεροι από 28 εκπαιδευτικοί. Αποδείχθηκε ότι οι μη τυπικές μεθοδολογίες, που διέπουν το επιτραπέζιο παιχνίδι, το καθιστούν πολύ ευέλικτο και προσαρμόσιμο, γεγονός που σημαίνει ότι μπορεί να παιχτεί από άτομα διαφορετικών ηλικιών και με διαφορετικό υπόβαθρο και μπορεί εύκολα να προσαρμοστεί στις ανάγκες των παικτών.

Το κυπριακό πρόγραμμα έδωσε έμφαση στη δυνατότητα «ψηφιακής» μετάβασης και οι δάσκαλοι/εκπαιδευτικοί συνέστησαν να επιτραπεί το διαδικτυακό παιχνίδι. Οι εκπαιδευτικοί συνειδητοποίησαν πόσο πολύτιμη είναι η προσέγγιση της μάθησης μέσω του παιχνιδιού για την εμπλοκή των μαθητών στην εκπαιδευτική διαδικασία με έναν πιο δημιουργικό τρόπο.

Επιπλέον, οι Πορτογάλοι δάσκαλοι/εκπαιδευτικοί που συμμετείχαν στην πιλοτική φάση θεωρούν την παιδαγωγική προσέγγιση του GEM IN στρατηγική για την εισαγωγή, την αντιμετώπιση και τη συζήτηση θεμάτων που σχετίζονται με την πολυπολιτισμικότητα, τις κοινές ευρωπαϊκές αξίες και την ιδιότητα του πολίτη με δυναμικό και διασκεδαστικό τρόπο. Η χρήση δραστηριοτήτων εξοικείωσης στην αρχή της συνεδρίας φάνηκε να είναι σημαντική στην Πορτογαλία, καθώς επέτρεψε στους συμμετέχοντες (νέους) αλλά και στους εκπαιδευτικούς/εκπαιδευτές να γνωριστούν μεταξύ τους και να αρχίσουν να συζητούν και να ανταλλάσσουν απόψεις για το θέμα της διαπολιτισμικότητας πριν καν παίξουν.

Το αυστριακό σχολικό περιβάλλον επιτρέπει και διαθέτει ήδη πολλές μη τυπικές και ποικίλες μεθόδους διδασκαλίας για την εμπλοκή των μαθητών. Ωστόσο, οι περισσότεροι από τους εκπαιδευτικούς/εκπαιδευτές που συμμετείχαν υποστήριξαν επίσης ότι δεν δίνεται έμφαση στη διαπολιτισμική εκπαίδευση και στην ΕΕ και στη θέση των νέων στην ΕΕ ως μέρος μιας ευρύτερης κοινότητας. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα για τους νέους με μεταναστευτικό υπόβαθρο, ιδίως αν δεν έχουν φοιτήσει σε επίσημο σχολείο πριν από την είσοδό τους στο αυστριακό σχολικό σύστημα, εξ ου και είναι σημαντικό να υπάρχουν παιχνίδια και δραστηριότητες, που εστιάζουν σε άλλες χώρες και γλώσσες για να προσελκύσουν περαιτέρω το ενδιαφέρον.

Κατευθυντήριες γραμμές για εκπαιδευτικούς/εκπαιδευτές

Η διαπολιτισμική εκπαίδευση μπορεί να παρέχεται α) σε δομικά εκπαιδευτικά συστήματα χωρίς αποκλεισμούς και β) σε δομικά επιλεκτικά και αποκλειστικά εκπαιδευτικά συστήματα. Μπορεί να εστιάζει γ) κυρίως σε μετανάστες και μαθητές μειονοτήτων ή δ) να απευθύνεται ρητά σε όλους τους μαθητές. Τέλος (ε), τα θέματα διαπολιτισμικότητας και ποικιλομορφίας μπορεί να υποβαθμιστούν και να υποταχθούν σε ιδέες όπως η αλληλεγγύη, η εθνική συνοχή ή η εκπαίδευση του πολίτη⁶.

Η μέθοδος «μάθηση μέσω παιχνιδιού» προάγει τη δημιουργική σκέψη, την επίλυση προβλημάτων, την ανεξαρτησία, την επιμονή και είναι σημαντικό οι νέοι να μπορούν να προκαλούν τον εαυτό τους και να αναπτύσσουν νέες και κοινωνικές δεξιότητες, διασκεδάζοντας. Προωθεί επίσης:

- την ελευθερία της έκφρασης
- αποτελεσματικές δεξιότητες επικοινωνίας
- τη συναισθηματική ανάπτυξη
- τη μείωση του στρες και του άγχους
- βελτιώνει τη συγκέντρωση και την προσοχή
- προωθεί τη δια βίου μάθηση

Κατά τη χρήση της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης και του παιδαγωγικού πακέτου GEM IN, οι εκπαιδευτικοί πρέπει να έχουν κατά νου την προώθηση και την ενίσχυση της βάσης των αμοιβαίων σχέσεων μεταξύ διαφορετικών κοινωνιών και πολιτισμικών ομάδων. Αυτό σημαίνει⁷:

- να δουν και να εξηγήσουν στους συμμετέχοντες ότι η ποικιλομορφία έχει τις ρίζες της στην ισότητα,
- να προσπαθούν, κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού, να αναγνωρίζουν τις διαφορετικές πολιτισμικές ταυτότητες και να προωθούν τον σεβασμό για τους άλλους,
- να διδάσκουν στους συμμετέχοντες πώς να επιλύουν ειρηνικά τις συγκρούσεις συμφερόντων.

Το GEM IN έχει τη δυνατότητα να δημιουργήσει ένα περιβάλλον χαλάρωσης και εμπιστοσύνης, κάτι που αποδείχθηκε και κατά τη διάρκεια της πιλοτικής φάσης. Το επιτραπέζιο παιχνίδι μπορεί να βοηθήσει τους πιο απομονωμένους μαθητές (ντροπαλούς ή ακόμη και αλλοδαπούς μαθητές που αγωνίζονται να αντιμετωπίσουν το νέο περιβάλλον), αναδεικνύοντας διαφορετικούς τύπους ταλέντων

⁶ European Parliament, Study on Intercultural education in schools, IP/B/FWC/2006-169-Lot2-C01-SC02 11/06/2008, PE 405.392, σ.6

⁷ Council of Europe, Education pack All different – All equal, 2 nd edition 2016, σ.42

(τραγούδι, ζωγραφική, μίμηση με τις κάρτες άλματος, αλλά και διαφορετικές ικανότητες κριτικής σκέψης κατά την απάντηση των διαφορετικών κατηγοριών ερωτήσεων στις τράπουλες). Μια κοινή σύσταση για όλες τις περιπτώσεις πειραμάτων ήταν να συμπεριληφθούν δραστηριότητες που σπάνε τον πάγο, εάν οι συμμετέχοντες δεν γνωρίζονται μεταξύ τους πριν αρχίσουν να παίζουν, ώστε να αλληλεπιδράσουν και να ξεκινήσουν συζητήσεις.

Η εργασία στη διαπολιτισμική εκπαίδευση με συμμετοχική δυναμική της ομάδας προϋποθέτει ότι οι εκπαιδευτικοί/εκπαιδευτές βασίζονται σε ορισμένες θεμελιώδεις αρχές⁸:

- πρέπει να ξεκινούν από αυτά που οι συμμετέχοντες/μαθητές ήδη γνωρίζουν, τις απόψεις και τις εμπειρίες τους,
- ως συντονιστές του παιχνιδιού, θα πρέπει να χρησιμοποιούν το παιδαγωγικό πακέτο GEM IN για να δώσουν τη δυνατότητα στους συμμετέχοντες/μαθητές να αναζητήσουν και να ανακαλύψουν νέες ιδέες και εμπειρίες από κοινού,
- πρέπει να ενθαρρύνουν τους νέους να συμβάλλουν στις συζητήσεις και να μαθαίνουν ο ένας από τον άλλον. Πράγματι, όταν οι νέοι συμμετέχουν ενεργά στη διαπολιτισμική εκπαίδευση, έχουν πολύ ισχυρότερη αίσθηση του ανήκειν και κατά συνέπεια συμμετέχουν πολύ περισσότερο στο παιχνίδι,
- πρέπει να ενθαρρύνουν τους συμμετέχοντες/μαθητές να μοιραστούν τις εμπειρίες τους και συγκεκριμένες ιστορίες για να τις συγκρίνουν με άλλες.

Η διαπολιτισμική εκπαίδευση δεν λειτουργεί μόνο σε ατομικό επίπεδο, αλλά απαιτεί ταυτόχρονη εργασία σε προσωπικό και συλλογικό επίπεδο. Καθήκον μας είναι, επομένως, να ενισχύσουμε την «πρακτική» διάσταση της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, διασφαλίζοντας ότι οι νέοι, μέσω της ομάδας, καταλήγουν σε συγκεκριμένα συμπεράσματα σχετικά με την καθημερινή τους ζωή.

⁸ Council of Europe, Education pack All different – All equal, 2 nd edition 2016, σ.54

Συστάσεις πολιτικής για τη διαπολιτισμική εκπαίδευση

Το δεύτερο μέρος της λειτουργικής δέσμης αποσκοπεί στη διάδοση συστάσεων πολιτικής για τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής σε τοπικό και εθνικό επίπεδο για στρατηγικές παρέμβασης για την προώθηση της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης και της ενεργού συμμετοχής των πολιτών στα κοινά δικαιώματα μέσω εκπαιδευτικών προγραμμάτων που βασίζονται στις κοινές αξίες της ΕΕ.

Ιστορικό πλαίσιο

Η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, όπως τη γνωρίζουμε σήμερα, ξεκίνησε μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και η ανάπτυξη πολυπολιτισμικών κοινωνιών έγινε εντονότερη μετά το τέλος του πολέμου, όταν αποφασίστηκε ότι η απάντηση για τη διασφάλιση της ειρήνης στην ευρωπαϊκή ήπειρο ήταν μια οικονομική συμμαχία, η οποία οδήγησε στη συνέχεια στη δημιουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως τη γνωρίζουμε σήμερα.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή διεξάγει τακτικές έρευνες, για να διαπιστώσει πώς τα εκπαιδευτικά συστήματα των κρατών μελών αντιμετωπίζουν τη διαπολιτισμική εκπαίδευση (ή παρόμοιες έννοιες). Ένα ερώτημα που μπορεί να προκύψει είναι πώς οι εθνικές πολιτικές ευνοούν (ή δεν ευνοούν) την ενσωμάτωση της πολυμορφίας, την προώθηση του διαπολιτισμικού διαλόγου και την παροχή ίσων εκπαιδευτικών ευκαιριών σε κάθε μαθητή. Το ερώτημα μπορεί να προκύψει, δεδομένου ότι ορισμένοι «άνθρωποι και πολιτικά κόμματα αμφισβητούν την εγκυρότητα και την αποτελεσματικότητα της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης ή την κατηγορούν ότι επιδεινώνει τον ιδιόμορφο καθωσπρεπισμό, συνήθως χωρίς να γνωρίζουν τι ακριβώς σημαίνει και αν και πού έχει εφαρμοστεί η έννοια ή αν υπάρχει ή όχι εμπειρική σχέση μεταξύ της εφαρμογής της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης ή παρόμοιων εννοιών και της ένταξης και των εκπαιδευτικών αποτελεσμάτων των μεταναστών και των μειονοτήτων»⁹.

Πολιτικό πλαίσιο σε εθνικό επίπεδο

Η διαπολιτισμική εκπαίδευση υπάρχει σε διάφορες εθνικές νομοθεσίες και στις έξι χώρες του προγράμματος.

Η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση έχει οδηγήσει στον μετασχηματισμό της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, όπως αποτυπώνεται στα πρόσφατα έγγραφα πολιτικής του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού για την αντιμετώπιση του πολιτισμικά πλουραλιστικού χαρακτήρα της κυπριακής κοινωνίας. Στο πλαίσιο αυτό, η Κύπρος ξεκίνησε το 2008 μια εκπαιδευτική μεταρρύθμιση¹⁰ που προβλέπει ένα πιο διαπολιτισμικό πρόγραμμα σπουδών στα σχολεία.

Στην Αυστρία, ο νόμος περί εθνότητας του 1972¹¹ ορίζει ότι στα σχολεία που φοιτούν παιδιά που ανήκουν σε μειονοτικές ομάδες, αυτά πρέπει να διδάσκονται στη μητρική τους γλώσσα για ορισμένο χρονικό διάστημα ή ότι η μητρική γλώσσα πρέπει να αποτελεί ξεχωριστό μη δεσμευτικό μάθημα. Επί του παρόντος, ο νόμος αυτός εφαρμόζεται ως εξής: εάν υπάρχουν τουλάχιστον 12 μαθητές σε μια

⁹ European Parliament, *Study on Intercultural education in schools*, IP/B/FWC/2006-169-Lot2-C01-SC02 11/06/2008, PE 405.392, σ. 4.

¹⁰ Έγγραφο πολιτικής του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού για τη διαπολιτισμική εκπαίδευση, 2008

¹¹ https://www.parlament.gv.at/PAKT/VHG/XX/I/I_01281/index.shtml

περιοχή που έχουν δεύτερη μητρική γλώσσα διαφορετική από τη γερμανική, και εφόσον το ζητήσουν οι γονείς τους, τους επιτρέπεται να σπουδάσουν τη γλώσσα αυτή στο πλαίσιο του δημόσιου σχολικού συστήματος ως μάθημα επιλογής. Αυτό ισχύει για όλες τις γλώσσες, εφόσον υπάρχουν διαθέσιμοι καθηγητές που το ζητούν εκ μέρους των μαθητών (πρόκειται για το λεγόμενο μάθημα γλώσσας πολιτιστικής κληρονομιάς).

Αυτό το είδος νομοθεσίας υπάρχει στην Ελλάδα, όπου οι τάξεις υποδοχής δίνουν μεγάλη έμφαση στη χρήση μεθοδολογιών που προωθούν τη διαπολιτισμική εκπαίδευση και την ένταξη¹². Η κύρια λειτουργία των τάξεων υποδοχής είναι η ανάπτυξη της γνώσης της δεύτερης γλώσσας από τα παιδιά· καθώς η γνώση της σχολικής γλώσσας θεωρείται αναγκαία αλλά και επαρκής προϋπόθεση για τις ακαδημαϊκές επιδόσεις των παιδιών. Τα Κέντρα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης¹³ ασχολούνται επίσης με τη διαπολιτισμική εκπαίδευση στην Ελλάδα, για να υποστηρίξουν το Τμήμα όλων των προγραμμάτων με διδακτικό υλικό, μεθόδους, νέες τεχνολογίες και δίκτυα.

Η γαλλική νομοθεσία, από την άλλη πλευρά, τονίζει την ανάγκη να συνοδεύονται τα αλλόφωνα παιδιά στην γλωσσική τους εκπαίδευση και κατανόηση και όχι να εφαρμόζονται μαθήματα στη μητρική τους γλώσσα¹⁴. Για παράδειγμα, στον τομέα των ικανοτήτων για τους εκπαιδευτικούς, το Εθνικό Ινστιτούτο Εκπαίδευσης έχει δώσει μεγάλη έμφαση στο γεγονός ότι η πολιτιστική και διαπολιτισμική εκπαίδευση στηρίζει τα γλωσσικά μαθήματα¹⁵. Επιπλέον, μέσω παιδαγωγικών συμβουλών και βοήθειας σε ομάδες εκπαιδευτικών σε σχολεία και ινστιτούτα, μέσω δραστηριοτήτων κατάρτισης, μέσω της διανομής παιδαγωγικών εγγράφων ή άλλων πόρων, το δίκτυο CASNAV διευκολύνει την υποδοχή και τη διαχείριση μαθητών των οποίων η γνώση της γαλλικής γλώσσας και οι προηγούμενες γνώσεις μπορεί να είναι διαφορετικές και μερικές φορές να μην συνάδουν με εκείνες των μαθητών της ίδιας ηλικίας¹⁶.

Στις περισσότερες χώρες εταίρους, η πολιτική αγωγή είναι υποχρεωτική στο σχολείο ως εργαλείο για την προώθηση της ενεργού συμμετοχής των πολιτών και της ευαισθητοποίησης των μαθητών ως ευρωπαίων και παγκόσμιων πολιτών. Η πτυχή αυτή τονίστηκε στην Ιταλία με την υιοθέτηση του ολοκληρωμένου μοντέλου στα σχολεία¹⁷, όπου οι τάξεις πρέπει να περιλαμβάνουν τόσο Ιταλούς όσο και αλλοδαπούς μαθητές, προκειμένου να μειωθούν οι κοινωνικοπολιτισμικές διαφορές, τα στερεότυπα και οι διακρίσεις.

Επιπλέον, μια εθνική στρατηγική¹⁸ στην Πορτογαλία ορίζει ως υποχρεωτική την ύπαρξη του μαθήματος «ιθαγένεια και ανάπτυξη» σε όλα τα σχολεία της χώρας και για όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης (από 3 ετών έως 18 ετών). Αυτό οδήγησε στη δημιουργία του Rede de Bibliotecas Escolares¹⁹ (Δίκτυο Σχολικών Βιβλιοθηκών) για την προώθηση πολλαπλών έργων σε εθνικό επίπεδο που σχετίζονται με τον αλφαριθμητισμό, την κοινωνική ένταξη, την προσέγγιση STEAM, την εκπαίδευση του πολίτη και άλλα. Επιπλέον, από το 2016, ορισμένοι τοπικοί οργανισμοί προετοιμάζουν και υλοποιούν δραστηριότητες σχετικές με τη διαπολιτισμικότητα μέσω της Διαπολιτισμικής Εβδομάδας²⁰ που γιορτάζεται κάθε χρόνο την πρώτη εβδομάδα του Απριλίου.

¹² Ελληνική πολιτική για τα παιδιά των γλωσσικών μειονοτήτων, Κυβερνητικό έγγραφο με αριθμό 2/354/Γ1/731/27-11-1995

¹³ Νόμος αριθ. 1892/1990, Υπουργείο Παιδείας της Ελλάδας

¹⁴ https://www.education.gouv.fr/bo/12/Hebdo37/MENE1234231C.htm?cid_bo=61536

¹⁵ https://www.education.gouv.fr/bo/13/Hebdo30/MENE1315928A.htm?cid_bo=73066

¹⁶ https://www.education.gouv.fr/bo/12/Hebdo37/MENE1234234C.htm?cid_bo=61527

¹⁷ Νόμος 104/1992- [HTTPS://WWW.ΕΠΙΣΗΜΗ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ.](https://www.episihmih.efhmerida.gr/)

[IT/ELI/ID/1977/08/18/077U0517/SG#:~:TEXT=NORME%20SULLA%20VALUTAZIONE%20DEGLI%20](https://www.episihmih.efhmerida.gr/IT/ELI/ID/1977/08/18/077U0517/SG#:~:TEXT=NORME%20SULLA%20VALUTAZIONE%20DEGLI%20)

¹⁸ [HTTPS://WWW.DGE.MEC.PT/ESTRATEGIA-NACIONAL-DE-EDUCACAO-PARA-CIDADANIA](https://www.dge.mec.pt/estrategia-nacional-de-educacao-para-cidadania)

¹⁹ [HTTPS://WWW.RBE.MEC.PT/](https://www.rbe.mec.pt/)

²⁰ [HTTPS://WWW.EAPN.PT/](https://www.eapn.pt/)

Συστάσεις πολιτικής

Με βάση την ανατροφοδότηση που ελήφθη τόσο από το έργο GEM, του οποίου το GEM IN αποτελεί αναβάθμιση, όσο και από τη φάση δοκιμής του GEM IN, είναι προφανής η ανάγκη εισαγωγής διαπολιτισμικών στοιχείων στα σχολικά προγράμματα σπουδών²¹:

- Να ληφθούν υπόψη - με αντικειμενικότητα και σεβασμό - τα χαρακτηριστικά των διαφόρων πολιτισμών που συνυπάρχουν σε μια συγκεκριμένη περιοχή
- Να επεκταθεί η κοσμοθεωρία στους νέους, γεγονός ιδιαίτερα σημαντικό σε μέρη όπου υπάρχουν λίγες μειονότητες.

Για να προωθηθεί η διαπολιτισμική εκπαίδευση και η ενεργός συμμετοχή των πολιτών μέσω εκπαιδευτικών προγραμμάτων βασισμένων στις κοινές αξίες της ΕΕ, κάθε κράτος πρέπει να εξασφαλίσει τις κατάλληλες διαρθρωτικές συνθήκες, όπως²²:

- μέθοδοι διδασκαλίας χωρίς αποκλεισμούς, συνεργατικές και εξατομικευμένες, χωρίς όμως να ακολουθούν το κριτήριο της εθνοτικής κατανομής- αυτό προϋποθέτει επαρκή χρηματοδότηση και προσωπικό,
- αρχική και ενδοϋπηρεσιακή κατάρτιση των εκπαιδευτικών που αφορά ρητά τη διαπολιτισμική εκπαίδευση, την ένταξη, την πολυμορφία ή/και την εκπαίδευση του πολίτη,
- διάδοση των βέλτιστων πρακτικών μέσω κατάλληλων διαύλων, όπως η κατάρτιση των εκπαιδευτικών,
- αποτελεσματικότερες μορφές διαλόγου μεταξύ έρευνας και πολιτικής.

Μετά την υλοποίηση του έργου GEM IN, μπορούμε να πούμε ότι υπάρχουν πολλά παραδείγματα καλών πρακτικών στη διαπολιτισμική εκπαίδευση στην Ευρώπη. Ειδικά σε ένα επίσημο πλαίσιο, όπως τα σχολεία, φαίνεται ότι μπορούν να γίνουν ορισμένες συστάσεις²³:

- Η διαπολιτισμική εκπαίδευση θα πρέπει να αποτελεί έναν από τους βασικούς παράγοντες στην κατάρτιση όλων των εκπαιδευτικών,
- Να ενθαρρύνεται η εκπαίδευση από ομότιμους στο σχολείο (ή σε ανεπίσημο περιβάλλον), δηλαδή οι ίδιοι οι νέοι να εκπαιδεύουν ο ένας τον άλλον με βάση τις ερωτήσεις του παιχνιδιού και τις επεξηγήσεις σε κοινά διαδικτυακά αποθετήρια,
- Το διδακτικό υλικό θα πρέπει να περιλαμβάνει ένα μέρος για την αποδοχή των άλλων ως αφετηρία, ώστε να ενθαρρύνονται οι νέοι να βλέπουν και να αποδέχονται «κανονικά» διαφορετικές απόψεις και προοπτικές.

²¹ Council of Europe, *Education pack All different – All equal*, 2nd edition 2016, σ.45

²² European Parliament, *Study on Intercultural education in schools*, IP/B/FWC/2006-169-Lot2-C01-SC02 11/06/2008, PE 405.392, σ.7

²³ Council of Europe, *Education pack All different – All equal*, 2nd edition 2016, σ.45

